

Käyttäjälähtöinen teknologian arviointi: kokemuksia ja tulevaisuuden suuntia

Teknologian kehitys ei ole omalakisista, mutta se ei myöskään ole täysin teknologian kehittäjien tai käyttäjien hallinnassa. Joskus hyviä keksintöjä ei oteta käyttöön, joskus taas niiden käyttöönotolla on odottamattomia seurauksia: esimerkiksi tietotekniikan odotettiin johtavan "paperittomaan toimistoon". Monien uusien teknologioiden siunauksellisuudesta on myös hyvin jyrkkiä näkemyseroja yhteiskunnassa.

Käyttäjälähtöisen teknologian arvioinnin ja kehittämisen perusteluja

Teknologia vaikuttaa monin tavoin elämäämme, joten kansalaisilla pitäisi periaatteessa olla oikeus osallistua sitä koskeviin päätöksiin. Teknisten innovaatioiden käyttöönotto edellyttää, että käyttäjät ja muut yhteiskunnalliset toimijat pitävät sovelluksia hyödyllisinä ja hyväksyttävänä. Käyttäjien mukaanotto kehittämisen varhaisvaiheissa voi jouhevoittaa innovaatioiden käyttöönottoa ja leviämistä.

Käyttäjien osallistuminen voi tarkoittaa kansalais- ja maallikkonäkemyksen tuomista mukaan teknologisen kehityksen julkiseen ohjaukseen. Se voi olla myös aivan tietyn käyttäjäryhmän sitouttamista työskentelemään yhdessä teknologian kehittäjien kanssa. Edellisten välimaastossa on useita erilaisia toimintamuotoja. Kaikissa pyrkimyksenä on aikaansaada entistä hyödyllisempää sekä laajemmin ja kestävämmiin hyväksyttävää teknologista kehitystä.

Käyttäjälähtöinen teknologian arviointi on yleistynyt muualla Euroopassa

Tanskassa maallikkopaneeleja hyödyntävistä konsensuskonferensseista on tullut vakiintunut osa poliittista päätöksentekoa palvelevaa teknologian arviointia. Konsensuskonferensseja on järjestetty monissa muissakin maissa, mm. Britanniassa. Hollannissa taas on kehitetty erityisesti rakentavaa teknologian arviointia, jossa eri toimijatahoja sitoutetaan teknologian suuntaamiseen ja kehittämiseen.

Käyttäjät enemmän mukaan teknologian arviointiin Suomessa

Suomessakin keskustellaan yhä enemmän siitä, miten käyttäjät, kansalaiset ja muut yhteiskunnalliset toimijat saataisiin entistä enemmän mukaan teknologian arviointiin ja kehittämiseen. Käyttäjälähtöiselle teknologian arvioinnille on vanhoja perinteitä, kuten kotitalous- ja kuluttajaorganisaatioiden tuotekehitysyhteistyö yritysten kanssa. Uudempaa tutkimusta edustavat muun muassa VTT:n Teknologian tutkimuksen ryhmän juurruttamishankkeet sekä Kuluttajatutkimuskeskuksen käyttäjälähtöisen teknologian arvioinnin kokeilut mm. ympäristöministeriön Kestävä tietoyhteiskunta -klusteriohjelman puitteissa. Myös kansalaiskeskustelun virittäminen biotekniikasta on monessa yhteydessä ajankohtainen puheenaihe.

Kuluttajatutkimuskeskuksen Säätytalolla 21.1.2004 järjestämä Käyttäjälähtöinen teknologian arviointiseminaari pyrkii virittämään keskustelua käyttäjälähtöisen teknologian arvioinnin mahdollisuuksista ja muodoista. Seminaariin osallistuu ministeriöiden edustajia, eduskunnan tulevaisuus- ja ympäristövaliokunnan jäseniä, tutkijoita, yrityksiä ja tiedotusvälineiden edustajia. Tarkoituksena on luoda katsaus olemassa oleviin kansallisiin ja kansainvälisiin aineksiin ja pohtia, miten Suomessa voitaisiin kehittää käyttäjälähtöistä teknologian arviointia ja kerätä siitä saatuja kokemuksia entistä järjestelmällisemmin. Lisäksi herätetään keskustelua siitä, mitä eri toimijatahot, kuten poliittiset päätöksentekijät, viranomaiset, yritykset ja kansalaisjärjestöt, toivovat teknologian arvioinnilta ja kehittämiseltä tulevaisuudessa.

Lisätietoja: erikoistutkija Eva Heiskanen, Kuluttajatutkimuskeskus, puh. (09) 7726 7715, sähköposti: eva.heiskanen@kuluttajatutkimuskeskus.fi

Ajankohtaisia Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja aiheesta

- Eva Heiskanen, Päivi Timonen: Kohti kestävästä tietoyhteiskuntaa? Päivittäistavaroiden verkkokaupan osallistuvan ja rakentavan teknologian arvioinnin kokeilu, Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 2003:8.
- Päivi Timonen, Johanna Mäkelä, Mari Niva, Kaarina Hyvönen, Esa Vesmanen: Tulevaisuuden keittiö. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 2004:1 (verkkojulkaisu, www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/ajankohtaista).

Julkaisuja voi tilata Kuluttajatutkimuskeskuksesta, PL 5, 00531 Helsinki, puh. (09) 7726 7718, tilaukset@kuluttajatutkimuskeskus.fi. Julkaisun hinta on 16,80 euroa.